

№ 34 (675)
Верасень 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

Юбілей установы: *Івянецкі музей традыцыйнай культуры* – **стар. 3**

Факсімільнае выданне: *узноўленья кнігі Ф. Скарыны* – **стар. 4**

Добрым словам: *згадкі пра мастака Уладзіміра Сулкоўскага* – **стар. 6**

Дэлегацыя БФК наведала Друскінінкай (Літва)

Уладзімір Гілеп і Тадэуш Стружэцкі
перад помнікам Міндоўгу

Вандроўныя нататкі чытайце на стар. 3

Найлепшы падарунак для бібліятэкі

Два выдатныя кніжныя падарункі атрымала Зэльвенская раённая бібліятэка сёлета пад час Ганненскага кірмашу. Прэзентацыя адной кнігі адбылася ў Сынковічах на навуковай канферэнцыі, другой – у Зэльве на літаратурнай сустрэчы. Хочацца падзяліцца гэтай радасцю і падзякаваць тым, хто рыхтаваў кнігі і фундаваў іх выданне.

Шэсць стагоддзяў гісторыі царквы

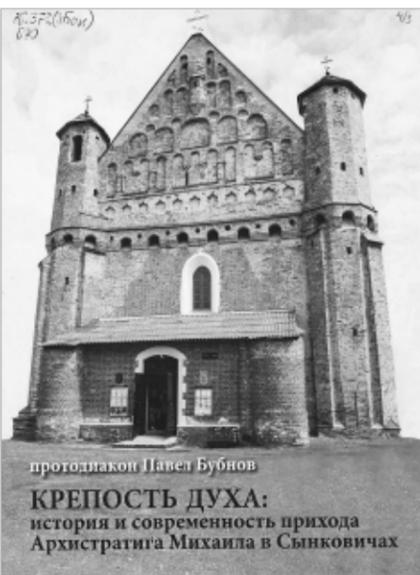
Канферэнцыю ў Сынковічах ладзілі супрацоўнікі Зэльвенскай раённай бібліятэкі. На яе дырэктар С. Жамойціна запрасіла не толькі навукоўцаў, але і святароў, якія цікавяцца гісторыяй унікальнай царквы.

Працу над кнігай «Крепость духа: история и современность прихода Архистратига Михаила в Сынковичах» протадыякан Павел Бубноў пачаў па просьбе протаіерэя Арсенія Ананкі, які ўжо 13 гадоў з'яўляецца настояцелем Сынковіцкага храма. Тых, хто натхняў і падтрымліваў, дапамагаў шукаць і аналізаваць дакументы, аўтар згадвае ў кароткай прадмове. Матэрыял у кнізе размеркаваны ў пяці раздзелах: гісторыя вывучэння храма, яго ўзнікненне, існаванне да 1915 г., цяжкія выпрабаванні 1915 – 1989 гг. і адраджэнне ў 1990 – 2017 гг.

Першай вядомай публікацыяй аб храме з'яўляецца «Заметка о Сынковичской церкви» протаіерэя Планіда Ян-

коўскага, які доўга жыў у Жыровіцах. Надрукаваная яна была ў 1965 г. у «Литовских епархиальных ведомостях». З таго часу нямала даследчыкаў звярталася да гісторыі царквы, якая настолькі даўняя, што «свыше памяти человеческой», як казаў пра яе адзін з сынковіцкіх святароў.

Найбольш кваліфікаваным лічыцца даследаванне Юзафа Ядкоўскага, які выявіў прывілеі караля Стэфана Баторыя ад 1576 г. уладальніку Сынковічаў Івану Есьману на правядзенне нядзельных кірмашоў і прышоў да высновы, што тады храм ужо існаваў. Таксама Ядкоўскі зрабіў шэраг эскізаў і змясціў іх у сваёй публікацыі. Названыя ў кнізе і гісторыкі савецкага часу, якія зацікавіліся неардынарным збудаваннем і вывучалі яго як помнік архітэктуры. У апошнія гады актывізаваліся царкоўныя гісторыкі. Прафесар Мінскай духоўнай акадэміі, які ў дзяцінстве наведаў храм як прыхаджанін, апублікаваў ажно-

протадыякан Павел Бубноў
КРЕПОСТЬ ДУХА:
история и современность прихода
Архистратига Михаила в Сынковичах

тры працы аб лёсе дарагіх яму прыхода і царквы.

Вучоныя да гэтай пары спрачаюцца, чым з'яўляўся Сынковіцкі храм – царквою ці крэпасцю. Рэстаўрацыйныя працы 2010 г., якія ініцыяваў настояцель А. Ананка, дадалі інтрыгі. Выяўленыя надпісы дазваляюць вучоным лічыць, што царква ўзнікла на месцы невялікага замка, што яна аднаразова перабудоўвалася. Без пісьмовых сведчанняў гаварыць пра канчатковае вырашэнне спрэчнай праблемы рана.

Трэці і чацвёрты раздзелы кнігі знаёмяць са святарамі,

якія служылі ў гэтым храме, з тымі выпрабаваннямі, якія давялося вынесці і святарам, і будынку. Вельмі цікавая гісторыя святара Яўстафія Міхайлоўскага, які служыў у Сынковічах 31 год. Страціўшы жонку і сына, ён цалкам аддаўся працы па навадзненні парадку як у храме, так і ў духоўным жыцці прыхаджанаў. Дзякуючы яму захаваліся ў архівах два фотаздымкі храма, зробленыя ў 1881 г., а мясцовыя жыхары сталі часцей наведваць храм, дапамагаць у рамонтных работах. Менавіта айцец Яўстафій упершыню выявіў старажытныя надпісы на сценах, зноўку адшуканыя толькі ў XXI стагоддзі.

У гады Вялікай Айчыннай вайны настояцелем у Сынковічах служыў ураджэнец недалёкіх Азярніцаў Мікалай Сянтовіч. Ён перадаў прыход Афанасію Матусю вясной 1949 г. у сувязі з прызначэннем на працу ў Міжэрычы. Потым святары мяняліся вельмі часта, што адмоўна адбілася на жыцці прыхода. А ў 1958 г. пачалася новая хваля

ганенняў на царкву, і ў Беларусі закрыліся 60 % праваслаўных прыходаў. 16 сакавіка 1959 г. быў ліквідаваны Сынковіцкі прыход, а храм выкарыстоўваўся як склад угнаенняў. Пачалося пакутнае заняўбанне гістарычнага будынка.

Пяты раздзел кнігі распавядае пра адраджэнне храма, што пачалося ў 1990 г. Калі настояцелем храма стаў айцец А. Ананка, ён пачаў звяртацца ва ўсе магчымыя інстанцыі, і завярвала праца ў самім храме і вакол яго. Немагчыма пералічыць усё, што зроблена з 2004-га па 2017-ы год. Слава пра сынковіцкія цуды ляціць далёка за межы Беларусі, у царкве ніколі не бывае бязлюдна. Яшчэ застаецца ў памяці святы, прысвечанае 600-годдзю храма, на якое ў 2007 г. былі запрошаныя як святары, так і дзеячы культуры. Будучыня храма і прыхода ў надейных руках.

Яніна ШМАТКО,
пастаянны чытач бібліятэкі

(Працяг у наступным нумары)

індывідуальны - 63320, ведамасны - 633202

На тым тыдні...

✓ **31 жніўня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася **выстаўка «Кузьня беларускага духу»**. Упершыню ў Беларусі прадстаўлены ўнікальныя матэрыялы з гісторыі беларускага школьніцтва са збораў Грамадскай арганізацыі «Беларускі музей імя Івана Луцкевіча» (Вільня) і Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

Інтэрактыўная праграма выстаўкі знаёміць з рарытэтнымі выданнямі 1920 – 1930-х гадоў: творамі Даніэля Дэфо, Марка Твэна, Віталія Біянкі па-беларуску. У музеі можна адчуць сябе вучнем Віленскай беларускай гімназіі: пазнаёміцца з вучэбнай праграмай, пагартыць вучнёўскія сшыткі і выканаць школьныя заданні таго часу.

✓ **6 верасня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **выстаўка шрыфтоў і каліграфіі Усевалода Свентахоўскага «Літары і словы Скарыны»**.

У Свентахоўскі – беларускі мастак, які працуе ў кніжнай графіцы і графічным дызайне. Частка прадстаўленых працаў – гэта летэрынг, від мастацтва, у якім малюнкi створаюцца на аснове літараў і сплеченыя ў агульную гарманічную кампазіцыю. Прыцягваюць увагу і аўтарскія распрацоўкі шрыфтоў з фантастычнымі вобразамі і расліннымі матывамі.

Створаныя мастаком шрыфты, з аднаго боку, грунтуюцца непасрэдна на шрыфтавых абрысах літараў скарынаўскіх тэкстаў, а з другога – нясуць адбітак сённяшніх эстэтычных уяўленняў, сучаснай дызайнерскай стылістыкі.

Наведаць выстаўку можна да 20 лістапада.

✓ **7 верасня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь у межах мерапрыемстваў Дзеён беларускага пісьменства адкрылася **выстаўка «Беларусь: адраджэнне духоўнасці»**. Таксама ў праекце прымаюць удзел Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі, Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей, Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік, Гомельскі палацава-паркавы ансамбль, Музей Інстытута гісторыі НАН Беларусі, Музей старажытнабеларускай культуры НАН Беларусі.

Статус міжнароднай выстаўка набыла дзякуючы ўдзелу ў ёй Дзяржаўнага гістарычнага музея (Масква), які прэзентаваў пражскае выданне Бібліі Скарыны 1517 г. Гэтая кніга, на жаль, адсутнічае ў Беларусі. Расійскія калегі не толькі далі дазвол на экспанаванне рарытэта, але і адсканавалі яго асобныя старонкі, каб наведнікі мелі магчымасць «пагартыць» Біблію з дапамогай сучасных лічбавых тэхналогіяў.

✓ **7 верасня** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрыўся **выставачны праект «Мінск скульптурны»**, прымеркаваны да 950-годдзя горада.

На выстаўцы прадстаўлены скульптурныя творы, прысвечаныя вехам гісторыі Мінска, яго жыхарам і тым людзям, якія зрабілі ўнёсак у гісторыю і культуру сталіцы. Скульптары ўвасобілі такія падзеі, як бітва на рацэ Нямізе, станаўленне Мінскага княства пад кіраўніцтвам Глеба Усяслававіча (Мінскага), удзел Мінскай харугвы ў Грунвальдскай бітве і многія іншыя. Яны зафіксаваныя як у станковых кампазіцыях, так і ў практычных прапановах будучых манументальных твораў.

✓ **8 верасня** ў галерэі «Арт-Беларусь» адбылася **прэзентацыя карты Вялікага Княства Літоўскага, створанай у XVII стагоддзі Тамашам Макоўскім**. Яе аўтар – гравёр, картограф, мастак, працаваў пры двары Радзівілаў у Нясвіжы, стаў стваральнікам мастацкіх майстэрняў па афармленні кніг, складанні і гравіроўцы картаў.

На прэзентацыі выступіў фолк-рок-гурт «Relikt», у выкананні якога прагучалі народныя песні з розных куткоў Беларусі ў арыгінальных апрацоўках, а таксама кампазіцыі паводле твораў класікаў беларускай літаратуры – «Драўляны Дзядок і кабета Інсекта» Яна Варшчэўскага і «Балотны агонь» Якуба Коласа.

✓ **9 верасня** ў межах святкавання Дня горада Мінска Літаратурны музей Петруся Броўкі сумесна з Прэзідэнцкай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь ладзілі **забаўляльна-інтэрактыўную праграму**.

Петрусь Броўка – пясняр роднай краіны і горада. Любоў і павагу да Мінска ён праяўляў не толькі сваімі кранальнымі вершамі, але і грамадскай дзейнасцю, за што ў 1980 г. яму было прысвоена званне ганаровага грамадзяніна Мінска.

✓ **3 верасня** па лістапад у Мінску будзе праходзіць фестываль японскай культуры «Японская восень у Беларусі». Ён распачаўся **8 верасня** праектам «Танец буга ў Мінску» (арганізатар – пластычны тэатр «ІнЖест»), а афіцыйнае адкрыццё прымеркаванае да **майстар-класаў па мастацтве аранжыроўкі кветак ікебана 16 і 17 верасня**. Спадарыня Мідору Ямада, майстар самай старажытнай школы ікебаны «Ікэноба», пакажа асноўныя прыныцы састаўлення букетаў. На афіцыйным адкрыцці фестывалю выступіць Пасол Японіі ў Рэспубліцы Беларусь Хірокі Такунага.

Суквецце талентаў Воранаўскага краю

**Наш Воранаўскі край,
зямля бацькоў!
Твае гаі, палеткі, сенажаці
Так любі нам,
як гукі родных слоў,
Як калыханка,
што спявала маці.**

(В. Емяльяў)

Жнівеньскім днём у Воранаўскай раённай бібліятэцы адбылося ўрачыстае адкрыццё Тызня культуры «Суквецце талентаў Воранаўскага краю». Гэты праект стаў асаблівым для кожнага з нас, бо культура адыгрывае вялікую ролю ў развіцці асобы, нашага ўнутранага свету.

Самабытная культура Воранаўшчыны – гэта неад'емная частка традыцыйнай культуры Беларусі са сваімі рэгіянальнымі адметнасцямі і непаўторным каларытам. Яна з'яўляецца той магутнай сілай, якая аб'ядноўвае ўсіх нас і напаўняе сэрца любоўю да велічнай і прыгожай Радзімы.

Работнікамі культуры Воранаўшчыны шмат зроблена для захавання гістарычнай спадчыны і ўзбагачэння сучаснай беларускай культуры, якая развіваецца як ніколі актыўна, набывае сусветнае прызнанне.

Мы ганарымся дасягненнямі нашых літаратараў, мастакоў, артыстаў, тых, хто сваім талентам і майстэрствам уносіць важкі ўклад у задавальненне духоўных патрэбаў грамадства. Дзякуючы іх паўсядзённай працы ў клубных установах, бібліятэках, дамах рамёстваў, дзіцячых школах мастацтваў зберагаюцца і пачаўваюцца духоўнае багацце і традыцыі нашага краю.

Ва ўрачыстым адкрыцці Тызня прынялі ўдзел намеснік старшыні Воранаўскага райвыканкама Андрэй Карповіч, старшыня раённага Савета дэпутатаў Віктар Роік, начальнік аддзела ідэалагічнай работы,

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце **.rtf**, як варыянт – **.doc**, але не **.docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова – захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, пайтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнасьцю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфроўвайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у кан-

юбейнага XXV Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» ў намінацыі «За падтрымку і развіццё чытання» стала Пагародзенская сельская бібліятэка (загадчыца Алена Вітукевіч). Увазе наведнікаў былі прадстаўленыя выстаўка «Кніжная культура Беларусі» з гісторыі кнігадрукавання, фотавыстаўка «У аб'ектыве – культурнае жыццё бібліятэк», а таксама выстаўка карцінаў «Маладыя таленты Воранаўшчыны», іншае.

Воранаўская дзіцячая бібліятэка ў гэты дзень запрасіла выхаванцаў дзіцячых садоў на конкурсна-гульнівую праграму «Падарожжа ў Трыдзятвае царства» з віктарынамі, рухомымі гульнямі, загадкамі, конкурсамі. Мерапрыемства пачалося з сустрэчы з казачнымі героямі, якія расказалі, дзе і ў якіх казках іх можна сустрэць і бліжэй з імі пазнаёміцца. Дзеці былі актыўнымі ўдзельнікамі конкурсаў, гульні, віктарынаў.

Сапраўдным падарункам аматарам мастацкага слова стала творчая сустрэча з беларускай пісьменніцай Ірынай Шатыронак, а таксама з гродзенскім паэтам Мікалаем Сяровым.

**Людміла ФУРМАН,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Воранаўскай раённай бібліятэкі
Фота з архіва бібліятэкі**

Алена Вітукевіч

культуры і па справах моладзі Воранаўскага райвыканкама Таццяна Цехановіч, старшыня Воранаўскага раённага аб'яднання прафсаюзаў Алена Ястрэмская.

Мы ганарымся, што ва ўстановах культуры нашага раёна шмат таленавітых людзей. Сярод іх і бібліятэкары. Дзякуючы іх намаганням штогод бібліятэкі Воранаўшчыны атрымаюць высокую адзнаку на конкурсах розных узроўняў. Чарговы раз пераможцам

Ірына Шатыронак і Мікалай Сяроў

чатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення тэкста, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павінны быць захаваныя ў фармаце **.jpg (.jpeg)** або **.tiff**. Пажадана **300 кропак** на цалю (dpi), дапускаецца не меней за **1024 пікселяў** па большым баку ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённымі і зычлівымі.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

Да юбілею Івянецкага музея традыцыйнай культуры

Сучасны музей – спадкаемца Мемарыяльнага музея Ф.Э. Дзяржынскага, які быў адкрыты 11 верасня 1957 года. За 15 км ад Івянца знаходзіцца маёнтак Азямболова (цяпер Дзяржынава ў Стаўбцоўскім раёне), дзе нарадзіўся Фелікс Дзяржынскі, будучы стваральнік УНК. Тагачасны музей з філіялам у Дзяржынаве быў уключаны ва Усесаюзны турыстычны маршрут і выконваў ідэалагічныя функцыі свайго часу.

Пад час перабудовы і дэмакратызацыі грамадства музейныя супрацоўнікі распрацавалі доўгатэрміновую мэтавую праграму «Вяртанне да вытокаў», дзе стрыжнявой

ідэяй стала захаванне і адраджэнне традыцыяў унікальнага ў Беларусі Івянецкага цэнтра народнага мастацтва. Адначасова, пры фінансавай падтрымцы Камітэта дзяржаўнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, вяліся работы па адбудове і рэканструкцыі шляхецкай сядзібы Дзяржынскіх у філіяле. У выніку быў створаны самадастатковы музейны комплекс сям'і Дзяржынскіх на базе музейных калекцыяў.

У наш час Івянецкі музей традыцыйнай культуры – шматфункцыянальны комплекс. У галоўным будынку размешчаныя гісторыка-краязнаўчая экспазіцыя, шыкоўная арыгінальная зала керамікі і выстава твораў карыфея нацыянальнага разьбярства Апацінара Фларыянавіча Пупко.

Але сапраўдным дыямантам паўстае Цэнтр рамёстваў

Фрагмент экспазіцыі музея месцаковага побыту

пры музеі, дзе дзейнічаюць ганчарня і майстэрня ткацтва, кузня і майстэрня мастацкай апрацоўкі драўніны з разгалінаванымі спазнавальнымі экспазіцыямі па спецыфічным профілі. Тут праводзяцца заняты гурткоў і ёсць магчы-

масць для наведнікаў ақунацца ў сакральную таямніцу стварэння твора.

У сядзібна-паркавым комплексе канца XIX ст. дзейнічае музейны аб'ект «Карчма» і музей месцаковага побыту. На тэрыторыі, упрыгожанай драўлянымі скульптурамі і альтанкамі-навесамі, турыстам-вандроўнікам ёсць дзе прытуліцца для культурнага адпачынку пад шатамі старасвецкіх дрэваў.

Музеефікацыя Івянца спрыяе правядзенню абласнога свята-конкурсу «Гліняны звон», «Цукеркавы фэст», мастацкім пленэрам, а таксама разнастайным этнаграфічным мерапрыемствам.

Алег РАМАНОЎСкі,
г.п. Івянец
Фота аўтара

ГА «Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» віншуюць супрацоўнікаў музея з юбілеем. Развіцця пад шатамі стара-свецчыны!

Навіны БФК

Друскінінкайскія нататкі

Па запрашэнні Таварыства беларускай культуры «Спадчына» г. Друскінінкай дэлегацыя грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» 5 і 6 верасня правяла некалькі сустрэч з беларускімі дзецьмі, якія адпачываюць і адначасова вучацца ў санаторыі «Беларусь» у гэтым літоўскім горадзе.

Спачатку пра ўражанні аб самім горадзе для тых, хто не наведваў яго апошнія 10-15 гадоў. Для параўнання мы ўзялі наш Нясвіж, бо па колькасці насельніцтва гэтыя гарады амаль аднолькавыя – 16-18 тысячаў чалавек. У Друскеніках, як па нашаму называецца горад, захапляе яго культурнае асяроддзе: у натуральным прыродным атачэнні мноства мастацкіх твораў малых архітэктурных формаў. Чысціня сасновага паветра ў спалучэнні з добрай захаванасцю гістарычнай архітэктурны, спакойная плынь Нёмна дапоўненая сучасным ландшафтным дызайнам – вось такім прыгожым малюнкам паўстаў маленькі курортны гарадок перад намі. Адра-

зу скажам: параўнанне не на карысць нашага Нясвіжа, хоць ён і мае такую прыцягальную асаблівасць, як палац Радзівілаў.

Патрэбны яшчэ і густ, густ твораў, густ насельнікаў, тое, што выходзіць ці не стагоддзямі, выходзіць штодзённа, клапатліва, настойліва. Ну, прыкладна так, як выходзіць у нас барацьба за «продовольственную безопасность», аднак з іншым ухілам: выходзіць у дасягненні мэты трэба не на год-два-пяць, а на аддаленую перспектыву – жыццё будучых пакаленняў людзей.

І нам, гасцям, падалося, што нашыя беларускія дзеці ўжо наталіліся тым атачэннем, у якое яны трапілі, і падзіячы хутка ўсмакталі ў сябе лепшае, на што іх скіравалі супрацоўнікі санаторыя і настаўнікі школы пры ім. З імі ўжо было лёгка працаваць і ў вялікай аўдыторыі, і тады, калі дзеці падзяліліся на групы.

Тэма ж сустрэчы, на якую нас запрасілі, была надзённая. Пачатак новага навучальнага года ў беларускай школе быў прысвечаны 500-годдзю беларускага кнігадруку і яго пачынальніку Францыску Скарыну.

Мы, а гэта амаль усё кіраўніцтва Беларускага фонду культуры – Уладзімір Гілеп, Анатоль Бутэвіч, Тадэуш Стружэцкі, – прывезлі ў падарунак школе і бібліятэцы санаторыя выданні фонду, кнігі А. Бутэвіча і іншых пісьменнікаў. Ф. Скарына, Кастусь Каліноўскі, Станіслаў Манюшка, Адам Міцкевіч, Якуб Колас, Янка Купала, Максім Багдановіч – тыя славы імяны Бацькаўшчыны, што згадваліся ў выступах гасцей з Мінска, відавочна, былі ўжо добра знаёмыя нашай аўдыторыі. Таму лёгка ўзнікла ўзаема-связь паміж сцэнай і залай, паміж «бацькамі» і «дзецьмі».

Добрым дапаўненнем да цёплых уражанняў ад наведвання Друскенікаў сталі шчырасць, добразычлівасць гаспадароў – старшыні Таварыства беларускай культуры «Спадчына» Валянціны Іваноўскай і яе памочніцы Ірыны Мудровай. Дзякуючы ім мы паспелі не

Перад школьнікамі выступае У. Гілеп

толькі пазнаёміцца з Друскенікамі, музеям горада, комплексам музейных будынкаў з экспазіцыяй, прысвечанай літоўскаму мастаку Мікалоюсу Чурлёнісу, але і наведваць у ваколіцах Друскенікаў прыватны музей драўлянай архітэктурны майстра Антанаса Чэснуліса.

Унікальныя музейныя экспазіцыі з дрэва, кампазіцыі з гэтага матэрыялу ў атачэнні прыроды на плошчы больш за 2 гектары настолькі ўразілі нас, што тут жа была выказаная літоўскаму боку прапанова: правесці сумесны майстар-клас беларускіх і літоўскіх майстроў-разьбяроў на базе прыватнага музея спадара Антанаса. Чаму б не? Такая грамадская супольнасць майстроў суседніх краінаў і братніх народаў, упэўнены, дасць плён. Асабліва карысна для нас павучыцца даваць жыццё драўлянай скульптуры і архітэктурны ў прыродным і гістарычным атачэнні.

«Вучыцца ніколі не позна», – казалі мы, ад'язджаючы дадому і развітваючыся з мілымі гаспадарамі, разумнымі беларускімі дзецьмі. І яшчэ таму, што і ў нас ёсць чаму павучыцца. Як

сказаў адзін з літоўскіх удзельнікаў сустрэч: «Я даўно ўжо не бачыў такіх прыгожых палёў, як у вас, такой культуры глебы, мяне ўразіў Нясвіж» (адсюль і ўзнікла нашае параўнанне. – У.Г.).

Давайце вучыцца і спадзявацца, што нашыя дзеці і ўнукі будуць лепшымі за нас.

Царква іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» (1865 г.)

P.S. Краязнаўчая неспадзяванка: па дарозе ў музей драўлянай скульптуры мы сустрэліся яшчэ з адным беларусам, дакладней, з месцам яго пахавання. Зусім блізка ад Друскенікаў знаходзіцца магіла знакамітага сына Беларусі Яна Чачота.

Уладзімір ГІЛЕП
Фота Анатоля БУТЭВІЧА

А. Бутэвіч каля помніка Барбары Радзівілі

500-годдзе беларускага кнігадрукавання адзначылі ў Вроцлаве

21 жніўня ў рамках Сусветнага бібліятэчнага і інфармацыйнага кангрэса 83-й Генеральнай канферэнцыі і асамблеі ІФЛА адбылася спецыяльная сесія, прысвечаная 500-годдзю беларускага кнігадрукавання.

Спецыяльная сесія «500-годдзе беларускага кнігадрукавання», якая прайшла ў Публічнай бібліятэцы Ніжняй Сілезіі імя Т. Мікульскага ў Вроцлаве, стала першым мерапрыемствам у гісторыі штогадовага Сусветнага бібліятэчнага і інфармацыйнага кангрэса, ініцыяваным і арганізаваным Рэспублікай Беларусь. Гэты факт разам з уключэннем юбілею кнігадрукавання ў Календар памятных датаў ЮНЕСКА пацвярджае значнасць спадчыны Францыска Скарыны для беларускай, усходнеславянскай і ў цэлым еўрапейскай культуры.

Адкрыў мерапрыемства дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі. З прывітальным словам да прысутных звярнуліся прэзідэнт ІФЛА Донна Шыдэр, дырэктар Дзяржаўнай публічнай гістарычнай бібліятэкі Расіі, прэзідэнт Расійскай бібліятэчнай асацыяцыі Міхаіл Афанасьеў, намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Польшчы Катажына Шчласка, выканаўчы дырэктар Украінскай бібліятэчнай асацыяцыі Яраслава Сашынская, генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Літвы імя М. Мажвідаса Рэналдас Гудаўскас, генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Латвіі Андрэс Вілкс. Ад імя Бібліятэчнай Асамблеі Еўразіі з прывітальнай прамовай да ўдзельнікаў сесіі звярнуўся саветнік генеральнага дырэктара Расійскай нацыянальнай бібліятэкі Антон Ліхаманаў.

Намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аляксандр Суша выступіў з дакладам «Выданні Францыска Скарыны ў дзяржаўных і прыватных зборах Беларусі і замежных краінаў». Таксама пад час сесіі прагучалі даклады загадчыка навукова-даследчага аддзела рэдкіх кніг Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі Джамілі Рамазанавай «Калекцыя выданняў Францыска Скарыны ў фондах Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі», дырэктара Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі мастацтваў Ады Калганавай «Францыск Скарына як мастацкі вобраз» і прафесара Вармінска-Мазурскага ўніверсітэта Марыі Пидльпчак-Маяровіч «Выданні Францішка Скарыны ў Польшчы».

Акрамя таго, Р. Матульскі прэзентаваў міжнародны навуковы і выдавецкі праект па факсімільным узнаўленні кніжнай спадчыны Ф. Скарыны і распавёў пра гісторыю рэалізацыі праекта, ініцыятарамі і асноўнымі выканаўцамі якога выступілі Нацыянальная бібліятэка Беларусі і банк «БелВЭБ». Зладжаная праца і прадуктыўнае аб'яднанне патэнцыялу абедзвюх арганізацыяў дазволілі дасягнуць адзінай мэты – сабраць электронныя копіі размешчаных па ўсім свеце асобнікаў выданняў Ф. Скарыны і ўзнавіць іх у выглядзе калекцыі факсімільных выданняў. У выніку на працягу пяці гадоў (2013 – 2017 гг.) быў надрукаваны 21 том унікальнага выдання.

Напрыканцы мерапрыемства адбылася ўрачыстая цырымонія дарэння шматтомнага факсімільнага выдання «Кніжная спадчына Францыска Скарыны» Нацыянальнай бібліятэцы Польшчы, бібліятэкам Вроцлаўскага і Ягелонскага ўніверсітэтаў.

Таксама ўдзельнікі сесіі і калегі з Польшчы атрымалі запрашэнне на Міжнародны кангрэс «500 гадоў беларускага кнігадрукавання» і выстаўку «Францыск Скарына і яго эпоха», якія пройдуць у Мінску сёлета ў верасні.

Паводле
інфармацыі НББ

Кніжная спадчына Францыска Скарыны выдадзена

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 1 верасня адбылася ўрачыстая цырымонія прадстаўлення шырокай аўдыторыі чытачоў факсімільнага выдання «Кніжная спадчына Францыска Скарыны». Прэзентацыя распачала марафон вераснёўскіх бібліятэчных мерапрыемстваў з нагоды юбілею кнігадруку.

Праект факсімільнага выдання распачаты пяць гадоў таму, калі было падпісана пагадненне паміж НББ і банкам «БелВЭБ». За гэты час знойдзены асобнікі скарынаўскіх кніг, раскіданыя па ўсім свеце. З іх зрабілі электронныя копіі, з якіх складзенае беларускае факсімільнае выданне спадчыны Францыска Скарыны ў 21-й кнізе. Дзякуючы калектыўнай працы членаў рэдакцыйнай калегіі, прадстаўнікоў дыпламатычных місіяў, вялікага кола прафесіяналаў сваёй справы і энтузіястаў мы сёння маем магчымасць трымаць у руках і прачытаць любую з кніг, надрукаваных Скарынам у Празе (1517 – 1519 гг.) і Вільні (1522 – 1525 гг.).

У прэзентацыі ўзялі ўдзел і выступілі члены рэдакцыйнага савета факсімільнага выдання міністра культуры Барыс Святлоў, міністра інфармацыі Лілія Ананіч, намеснік міністра замежных спраў Валянцін Рыбакоў, першы намеснік мі-

ністра сувязі і інфарматызацыі Дзмітрый Шэдко, старшыня рэдакцыйнага савета дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Павел, Патрыяршы Экзарх усёй Беларусі, кіраўнікі банка «БелВЭБ» і інш.

Прадстаўнікам дыпмісіяў Злучанага Каралеўства Вялікабрытаніі і Паўночнай Ірландыі, ФРГ, Італьянскай Рэспублікі, Рэспублікі Польшчы, Расійскай Федэрацыі, ЗША і Украіны былі перададзеныя ў дар тамы факсімільнае кнігі Ф. Скарыны.

Збор твораў скарынаўскай спадчыны таксама атрымалі студэнты БДУ, навучэнцы Мінскага педагагічнага каледжа. Зборы будуць перададзеныя таксама бібліятэкам, культурным, навуковым і аду-

кацыйным установам Беларусі.

З удзелам Р. Матульскага і Д. Шэдко адбылося ўрачыстае гашэнне паштовага блока, прымеркаванага да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання.

Мерапрыемства аздобілі народная харавая капэла БДУ і выкладчык універсітэта Дзмітрый Нікановіч, у выкананні якіх прагучалі гімн студэнтаў «Гаудэамус» і купалаўская «Спадчына».

А наперадзе – міжнародны кангрэс «500 гадоў беларускага кнігадрукавання» і адкрыццё міжнароднага выставачнага праекта «Францыск Скарына і яго эпоха», што адбудуцца 14 – 15 верасня.

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

Да асветніка, у Полацк

2 і 3 верасня ў святкаванні Дня беларускага пісьменства ў Полацку ўдзел брала і Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Горад не ўпершыню прымае эстафету правядзення штогадовага нацыянальнага свята. Але сёлета ўрачыстасці праходзяць пад знакам 500-годдзя беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання – з'явы, звязанай з дзейнасцю славутага палачаніна Францыска Скарыны. Яшчэ адна нагода – 1155-годдзе горада.

2 верасня на плошчы Ф. Скарыны адбыўся «Фэстываль кнігі і прэсы», пад час якога прайшлі прэзентацыя і ўрачыстая перадача дырэктарам НББ Раманам Матульскім у дар Полацкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Ф. Скарыны факсімільнага выдання «Кніжная спадчына Францыска Скарыны». Унікальны шматтомнік з'яўляецца вынікам міжнароднага навуковага выдавецкага праекта, які здзейснілі НББ і банк «БелВЭБ» за пяць гадоў (2013 – 2017 гг.). У выданні прадстаўлены электронныя копіі кніг, надрукаваных асветнікам у Празе і Вільні.

3 верасня на той жа плошчы загадчыца інфармацыйна-аналітычнага аддзела НББ Людміла Гарбачова пазнамі-

ла ўдзельнікаў святочных мерапрыемстваў з трыма выдавецкімі праектамі – альбомам «Асветнік з Полацка: ушанаванне Францыска Скарыны», ілюстраваным навукова-папулярным выданнем «Вільня часоў Францыска Скарыны» і зборнікам п'есаў «Францыск Скарына і сучаснасць».

У Полацкім гарадскім Палацы культуры акрамя традыцыйных кніг загадчык аддзела фарміравання электроннай бібліятэкі Віктар Пшыбытка прадставіў віртуальны рэсурс «Кніга Беларусі XIV – XVII стст.», які дазваляе ў on-line-дасупе пазнаёміцца з копіямі поўных тэкстаў самых каштоўных старадрукаў, што захоўваюцца ў НББ.

Госці мерапрыемства маглі наведаць тэматычную кніж-

ную выстаўку «Захоўваючы нацыянальную кніжную спадчыну». Апроч новых выданняў, прысвечаных першадрукару, былі прадстаўлены і факсімільныя ўзнаўленні НББ помнікаў беларускага пісьменства: «Тураўскае Евангелле», «Баркалабаўскі летапіс» і інш.

Яшчэ адна выстаўка – «Пяць стагоддзяў беларускага кнігадрукавання» – ілюстрацыйная. Экспазіцыя наглядна прадставіла вывы ўзораў айчыннага друку, найбольш уласцівыя пэўнаму стагоддзю, і помнікі дзеячам нашай культуры.

Хлопчыкі і дзяўчынкі на плошчы Свабоды мелі сваю пляцоўку, дзе адбыліся заняткі спазнаваўча-забаўляльнага праекта «Пазітыў ад Скарыны!». Загадчыца сектара навукова-праектнай работы навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства НББ Таццяна Сапеза распавяла маленькім слухачам пра галоўную асобу ў гісторыі айчыннага кнігадрукавання.

Паводле інфармацыі
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Наша гісторыя:

ідэі, падзеі, асобы

Беларусы вызваляюць Украіну ад татараў

(Заканчэнне. Пачатак у № 33)

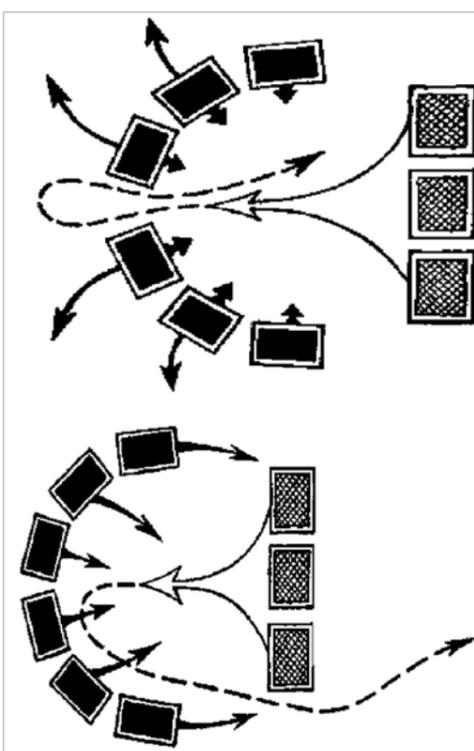
Хоць цяпер нам цяжкавата расчытаць старабеларускія словы, з гэтага вельмі лапідарнага апавядання летапісца можна зразумець, як выйгравалі бітву беларусы, асабліва новагародцы Карыятавічы, якія, ціснуўшы ворагаў з бакоў, сцягвалі іх з коней, і тыя ляцелі вобзём, нібы снапы ад раптоўнага ветру, і як, не вытрымаўшы націску Альгердавага войска, татары пачалі «ўцякаці па шырокіх палях».

Далей летапісец паведамляе, што ў гэтай бітве загінулі ўсе тры татарскія «царыкі», што было «мурзов і уланов побито велми много, трупов теж татарских полны поля и реки были, стад килкадесять верблюдов, обозы их, в которых всю маетность звыкли свою татаре з паши на пашу возити...».

Рэшткі разгромленых беларусамі каля Сіняй Вады

ляе летапісец, занялі Таргавіцу, Белую Царкву, Звянігарад «и вси поля аж за Очаков, от Киева, а от Путивля аж до устья Дону от татар волно училили и отстрашили аж до Волги, а других в Кафу и ку Азову и Криму загнали... снадно Олгерд потлумил, выбил роспорошил и выстрашил с Подольских краев, уж ледво часть их през Днепр утекла на Черное море и до Перекопу...».

Ратуючыся ад неадступнай беларускай конніцы, татары на сваіх зняможаных конях заскоквалі за крапасныя сцены падуладных ім гарадоў і замыкаліся там на ўсе завалы. Ды Альгердавы ваяры выкурвалі іх і адтуль. Выбіваючы

Першы этап бітвы.

Протистояння падзелена на тры віддлі орды і розташованых півколам, падзеленых на шість загонів войска Ольгерда. Невдала спроба ординців знішчыць загоны ў цені, войска розступалося і пропускало кінноту, абстрілюючы іі з боків.

Другі этап бітвы.

Войска Ольгерда пераходзяць у наступ, прагнуць оточыць ординців і знішчыць. Ординці не витрымуюць націску і відступаюць. Бітва завяршылася пераслідуванням войскамі Ольгерда залишків орды.

свету, як трэба біць і перамагаць дагэтуль неперажаных татараў.

Разграміўшы татарскія орды і выгнаўшы іх з Украіны, вялікі князь Альгерд далучыў вызваленныя Кіеўскую, Чарнігаўскую, Ноўгарод-Северскую землі і Падолле да Вялікага Княства Літоўскага. Старажытная Кіеўская Русь стала цяпер часткай вялікай беларускай дзяржавы.

Ва ўсе адваивання ад татараў удзелы Паўднёвай Русі Альгерд паслаў сваіх пасаднікаў. У Кіеве замест татарскага прыслужніка князя Фёдара цяпер стаў княжыць Альгердаў сын Уладзімір. Сынам свайго брата, новагародскага князя Карыята – Аляксандру, Юрыю, Канстанціну і Фёдару, якія выявілі выключную актыўнасць і мужнасць у вызваленні Украіны, Альгерд аддаў Падолле. Гэта яны заснавалі там пасля вядомыя ўкраінскія гарады – Смартыч, Камянец-Падольскі, Вінніцу, Церабоўлю, Бэкат і іншыя.

З вялікай радасцю вітаў украінскі народ сваіх вызваліцеляў. Альгерд надзяліў украінцаў такімі ж правамі, якія мелі і беларусы. У знак замацавання гэтай роўнасці ён і дзяржаве даў новую назву. Цяпер яна называлася Вя-

пы. Украінскія землі з ахвотаю ішлі пад літоўскую руку, бо гэтым вызваляліся з-пад татарскай рукі, – тады як Паўночная, або Маскоўская, Русь была яшчэ й далей пад татарскім прыгнётам; яшчэ не хутка пасля гэтага – аж у пачатку

ганні за вызваленне ад татарскага ярма. Праз 17 гадоў свет даведаўся пра другую пераможную бітву з татарамі, бітву рускіх войскаў на чале з вялікім князем маскоўскім Дзмітрыем Іванавічам на Куліковым полі, пры рацэ Дон.

Але калі пра Кулікоўскую бітву прыгожа распісвалася ва ўсіх расійскіх падручніках па гісторыі для школ і вышэйшых навучальных устаноў, то пра бітву беларусаў на Сіняй Вадзе не гаварылася ні слова. Мы цяпер добра разумеем, што такая была вялікадзяржаўная палітыка – спачатку царскай, а потым і савецкай Расіі: адсоўваць у цень, замоўчваць адны, «нявыгадныя», гістарычныя факты і падзеі і выпукляць, узносіць да нябес іншыя, тыя, што найбольш адпавядалі гэтай палітыцы. Калі казаць аб'ектыўна, то абедзве бітвы – важныя вехі ў гісторыі беларускага і украінскага народаў з аднаго боку і рускага – з другога. А ўвогуле – усяго ўсходняга Славянства ў цэлым. Ацэньваючы іх, параўноўваючы адну з адной, мусіць, трэба зыходзіць з той ролі, якую яны адыгралі ў нашай гісторыі. Значэнне Кулікоўскай бітвы ў тым, што яна ўзняла дух рускага народа, дала яму веру ў вызваленне ад векавога чужынскага прыгнечання. На жаль, не больш за гэта. Бо Дзмітрыю Данскаму не ўдалося замацаваць сваю перамогу, утрымаць адваиваную Маскоўскую Русь. Вельмі хутка ачомаўшыся, татары ўжо ў 1382 годзе, роўна праз год, ізноў занялі Маскву і яшчэ на цэлае стагоддзе ўстанавілі ў Паўночнай Русі сваю ўладу. Што ж да бітвы на Сіняй Вадзе, то пасля яе Украіна назаўсёды была

Бой з татарамі, 1521 г.

татарскіх ордаў кінуліся ратавацца ўцёкамі. Каб не даць ім апомніцца і «перашыхавацца», князь Альгерд загадаў сваёй конніцы дагнаць іх і не пакідаць жывымі. Аж да самага Чорнага мора гнала беларуская конніца распатрошаныя татарскія орды, усцёлаючы стэпы варожымі трупамі. Альгердавы дружныны, як паведам-

татараў, беларускае войска захапіла і спустошыла тады на сваім шляху многія гарады Паўночнага Прычарнамор'я, у тым ліку Ачакаў і Херсон (сучасныя назвы).

Гэта быў нечуваны разгром мангола-татарскіх ордаў, разгром, падобнага якому яны не ведалі з часу іхнага нашэсця на Еўропу. Беларусы паказалі ўсяму

XVI ст. – Маскоўскае царства скінула яго з сябе».

Перамога беларусаў над татарамі на рацэ Сіняй Вада – несумненна самая значная падзея ў гісторыі ўсходняй, ды і не толькі ўсходняй, Еўропы XIV ст. Яна паклала сабой пачатак заняпаду яшчэ нядаўна магучай мангола-татарскай імперыі, што трымала ў страху і прыгнечанні многія народы Еўропы і Азіі.

Бліскучая перамога нашых продкаў на Сіняй Вадзе дала добры прыклад Маскоўскай Русі ў яе зма-

вызваленая ад мангола-татарскага панавання. Змірыўшыся са стратай ці не самага большага свайго ўлуса – Украіны, татары сюды не патыкалі ўжо і носа. Бо добра бачылі моц беларускай дзяржавы, якая была здольная пастаяць і за сябе, і за сваіх братоў-украінцаў.

Кастусь ЦВІРКА

Паводле кнігі «Гісторыя Беларусі паводле паданняў і легендаў». Мінск, 2006.

Успаміны пра мастака Уладзіміра Сулкоўскага

«Краязнаўчая газета» заахвочвае чытача ўважліва ўгледзецца ў партрэт мастака ад Бога, выкананы студэнткай-дыпломніцай Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Н. Хадачок. Мастак гэты – Уладзімір Сулкоўскі. У гэтым партрэце – не толькі знешняе падабенства, але самае галоўнае – упэўненасць мастака ў абраным творчым шляху, удумлівасць пры выбары тэматыкі сваёй творчасці, беларуская сціпласць і адданасць праўдзе жыцця (перад сабою і перад людзьмі). Такім і быў Уладзімір Сулкоўскі, які так нечакана пакінуў нас і (глядзі партрэт) які верыў, што яго будуць помніць і шанаваць як Мастака і Чалавека.

Уладзімір ПЛЕП, галоўны рэдактар «КГ»

Пачнем з напісанага самім Уладзімірам Сулкоўскім аб яго працы над серыяй карцін «Радзіма Якуба Коласа».

У творчасці кожнага мастака абавязкова знойдзецца тэма, якая яго хвалюе больш за іншыя і да якой ён звяртаецца неаднойчы. Для мяне такою невычэрпнай крыніцаю натхнення з'яўляецца творчасць Якуба Коласа. Дзясяткі маіх карцін, прысвечаных паэме «Новая зямля», трылогіі «На росстанях», ствараліся доўга і няпроста на працягу дваццаці гадоў.

Пасля першага курса мастацкага інстытута (летам 1969 года) я цвёрда вырашыў напісаць многа-многа карцін, прысвечаных творчасці Якуба Коласа. З таго часу пачаліся мае мэтанакіраваныя вандравыя ў Палессі, прыходзілася цэлымі месяцамі жыць і маляваць у самых розных кутках Брэстчыны і Гомельшчыны, вышукваючы адгалоскі даўніны, – маляваць бабук у строях, сівых дзядоў, сялянскія інтэр'еры, маючы на мэце, што ўсё гэта спатрэбіцца ў час працы над карцінамі, прысвечанымі творчасці Якуба Коласа. І як вынік – цэлы шэраг кампазіцый ды сялянскіх інтэр'ераў да канкрэтных твораў паэта, у якіх імкнуўся перадаць тую атмасферу, якой «дыхалі» героі твораў Якуба Коласа.

Ішоў час, я пачаў пакрысе «саспяваць» для стварэння цыкла, прысвечанага паэме «Новая зямля». Гэта навукова абгрунтаваны пейзажы-рэканструкцыі, інтэр'еры-рэканструкцыі, і не толькі тыя, што згадваюцца ў паэме, але і тыя, пра якія пішацца ў трылогіі «На росстанях», пад агульнай назвай «Радзіма Якуба Коласа».

У 1986 годзе я пачаў працу, якая доўжылася тры з паловаю гады. За гэты час быў створаны серыял з 23 карцін. Каб кожны дзень бачыць Нёман, Высокі Бераг, Бярвянец нават з вакна, я пераехаў на многія месяцы жыць у Смольню. Кожны прыезд у гэтыя чароўныя мясціны – нібыта вяртанне да нечага роднага, добра знаёмага яшчэ з дзяцінства. Ходзіш навакольнымі сцяжынамі – і ў душы нарастае адчуванне: тут хадзіў сам Пясняр, тут, на беразе Нёмана, нараджаліся неўміручыя радкі Коласавай паэзіі, тут марыў ён пра лепшую долю Бацькаўшчыны. Стаіш каля магутных волатаў-дубоў у Бярвянцы – і самі сабою наплываюць паэ-

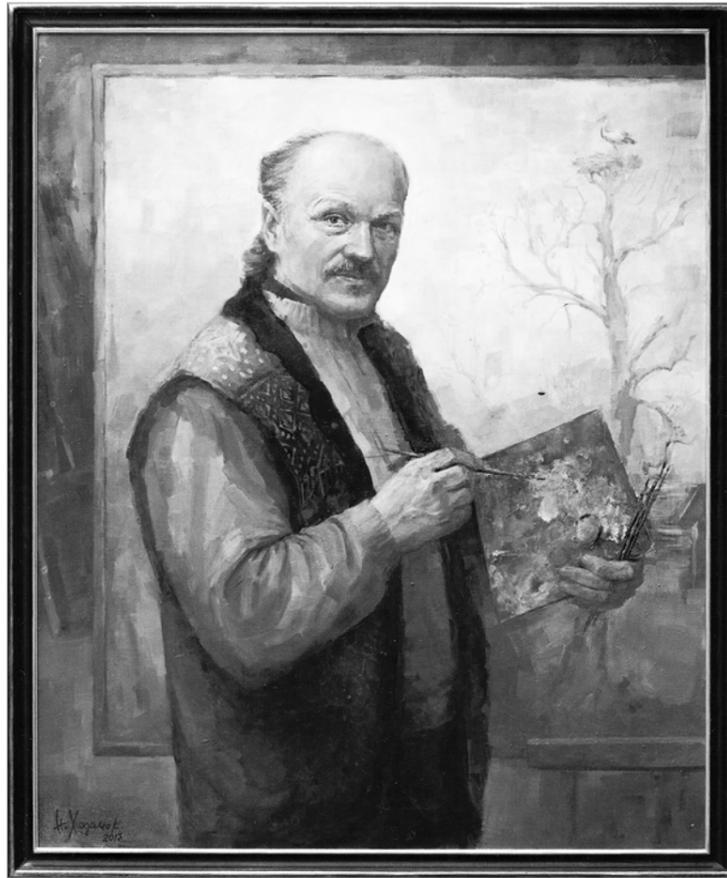
тычныя радкі пра срэбраводны Нёман. І ўжо глядзіш на наваколле не проста як на вельмі прыгожы ландшафт, але і як на нешта большае, адчуваеш сваю непарыўную лучнасць з гэтай непаўторнай прыгажосцю роднай зямлі.

Я мару пра тое, каб такія ж светлыя, высокія пачуцці, такое ж хваляванне ахоплівала і тых, хто будзе ўглядацца, пранікаць у свет маіх карцін. Каб у кожнага, як і пасля працытання коласаўскіх радкоў, з'яўлялася жаданне вярнуцца на свой родны бераг, узнікала адчуванне сваёй аднасці з родным кутком, з роднаю Беларуссю.

Слова пра мастака ад яго настаўніка – прафесара Яўгена Адамовіча.

З прозвішчам «мастак Сулкоўскі» я сустрэўся ў мастацкай краме-галерэі, дзе быў выстаўлены на продаж яго пейзаж «Бяроза». Гэтая карціна была напоўненая паветрам, і здавалася, што яна жыве змяным жыццём. І цяпер шкадую, што не знайшоў сто з лішнім рублёў, каб набыць яе.

Па запрашэнні светлай памяці рэктара Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Эльвіры Герасімовіч я трапіў на пасаду старшага выкладчыка Беларускай

мовы і літаратуры гэтага інстытута. Там я адпрацаваў ажно 20 гадоў. Пазнаёміўся з жывапісцамі, якія цікавілі мяне, – напрыклад, з светлай памяці прафесарам і народным мастаком Анатолям Бараноўскім і светлай памяці прафесарам жывапісу Іванам Стасевічам, які ў час вайны быў сынам палка, дайшоў да Берліна і пакінуў свой подпіс на сцяне Рэйхстага. Я спытаў у іх пра Сулкоўскага. Яны ў адзін голас заявілі, што Сулкоўскі – гэта з'ява ў жывапісным мастацтве з прыстойнай будучыняй. Потым знайшоў Сулкоўскага, і мы пасябравалі.

Пазней я ўзначаліў у педуніверсітэце імя Максіма Танка кафедру мастацкай і педагогічнай адукацыі факультэта народнай культуры. Сярод супрацоўнікаў кафедры былі і мае студэнты. Калектыў быў таленавіты, добраазычлівы. Высветлілася, што кафедра – гэта мастацкі інстытут у мініяцюры. На ёй асвойваліся ўсе віды мастацтва: ад станковага да прыкладнага і народнага. Складанасці былі на дыпломным праектанні. На гэтую дзялянку я запрасіў Уладзіміра Сулкоўскага.

Ён валодаў дарам бескарыслівага сяброўства, шчыра паважаў сваіх калегаў, паважаў і

любіў студэнтаў. І калегі, і студэнты яму адказвалі тым жа самым. У выніку гэтага і з'явіўся жывапісны праект студэнткі Н. Хадачок «Партрэт Сулкоўскага». Кіраўнікі – старшыя выкладчыкі Л. Гоманаў і А. Кошалеў.

Стваральнікі партрэта настолькі пастараліся праявіць свае таленты і здольнасці, што ён абсалютна перадаў і знешняе, і ўнутранае, псіхалагічнае падабенства любімага імі мастака.

Вялікі дзякуй аўтару і кіраўнікам дыпломнага праекта. Мастак Уладзімір Сулкоўскі варты такой пашаны. Месца гэтаму партрэту – у Коласавым музеі побач з карцінамі мастака. Хочацца, каб гэтак і было.

І яшчэ слова ад намесніка старшыні Беларускага фонду культуры Георгія Ткачэвіча, які раней працаваў дырэктарам Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

У Смольню мастак купіў веласіпед для вандровак па коласаўскіх мясцінах на Палессі і здзейсніў гэтыя вандравыя. Потым мастак прыставаў свой транспарт для перавозкі сваіх палотнаў і карцінаў, якія маляваў з прыроды, і вазіў іх за спінаю на веласіпедзе, займаючы значную шырыню дарогі. Працаваць прыезджаў вельмі рана, і аднойчы трапіў у камічную сітуацыю, сустрэўшыся з чарадою кароваў, якія пакрысе ішлі на пашу. Размінуцца з чарадою атрымалася з цяжкасцю: было і шмат смеху, і не да смеху ў гэтай казуснай сітуацыі. Аднак Сулкоўскі вельмі хутка зарыентаваўся і пачаў вазіць свае палотны не ўпоперак, а ўздоўж веласіпеда, і такія казусы не паўтараліся. А калі вецірок у спіну і статка няма, то карціна ў падрамніку мацавалася ўпоперак на багажніку і да сядла веласіпеда. Уладзіміру Якаўлевічу можна было пазайздросціць: ён не толькі ўмела кіраваў двухколкаю, прытарможваў, але і хутка даязджаў да бранага ім месца.

Музейныя набыткі — веляка і свідравальны станок

Раней кіраўнік музея мёрскай сярэдняй школы № 3 Вітаўт Ермалёнак за ўласныя сродкі набыў польскую малатарню. Нядаўна ж ён падсабраў грошай і выкупіў веляку, якую ў нашай мясцовасці называлі арфай. Знайсці гэтую рэч цяпер няпроста: у нашым краі вёскі былі бедныя, таму прыдбаць падобны інвентар у часы Рэчы Паспалітай маглі нямногія. Адшукаў веляку ў вёсцы Александрына Мёрскага раёна жыхар Мёраў Багуслаў Мацук. Ён крыху падрамантаваў прыладу, і цяпер стан арфы даволі прыстойны.

Выкарыстоўвалася веляка для прасейвання зерня пасля малацьбы. Пасля таго як на малатарні снапы былі абмалочаныя, зерне трэба было яшчэ ачысціць, вось для гэтай мэты і служыла арфа. За польскім часам яе круцілі ўручную, а са з'яўленнем у вёсках электрычнасці кола круцілася электрычным рухавіком.

Са стварэннем калгасаў велякі, як і большасць сельскагаспадарчага інвентару, былі перададзеныя ў калгасны фонд. Толькі паслужылі яны там зусім нядоўга, бо ў хуткім часе з'явіліся камбайны, і патрэба ў падобным інвентары адпала. Таму да сёння падобных рэчаў захавалася няшмат.

Таксама ад Б. Мацука мы прыдбалі чыгунны ручны свідравальны станок XIX стагоддзя. Раней яго звычайна выкарыстоўвалі ў вясковых кузнях для пракручвання адтулінаў у метале або дрэве. Пазней свідравальны станок зойме сваё месца ў кузні, якую мы плануем пабудаваць. Для лепшага захавання ад непагадзі кіраўнік музея і яго былы вучань, а зараз студэнт гістфака БДУ Ігар Кандратовіч дабудавалі навес над прыдбаным сельскагаспадарчым інвентаром.

Паводле выдання «Мёрская даўніна» (№6/2017)

Вось мой край — мае Хільчыцы

Развагі пра новы час і новых людзей

На маёй памяці вёска Хільчыцы ў час паводкі амаль уся плавала. Неяк я збіраў народныя танцы, паданні, карагоды, абрады. Чобаты ў мяне былі гумовыя, сяк-так дабраўся да адной з хатаў, перад якой на лаўцы сядзелі бабулькі, а побач плавалі гусі, скакалі і квакалі жабы, свінка, рохкаючы, ляжала ў вадзе. А бабулі спявалі:

*Чаму ж не прыйшоў,
Як месяц узышоў?
Я ж цябе чакала.*

— Ці не мяне чакалі, шаноўныя? — пытаюся.

— Цябе, Мікола, — кажуць з усмешкай. — А як жа ты трапіў да нас?

— Вашыя цудоўныя песні ажно ў Тураве пачуў, — адказваю.

Раптам дзесь далей зайграў гармонік, бабулькі аж падхапіліся і сталі прытанцоўваць — кажуць, гэта танец «Карапэт». Гэта граў Рыгор Шруб, седзячы на лаўцы каля сваёй хаты разам з жонкай Аляксандрай. Жанчыны пачалі расказаць,

што ў сям’і Шрубаву на гармоніку граюць і сын Міхаіл, і ўнук Грыша.

Музыка чаравала мяне чыстымі прыгожымі гукамі, пералівамі, стылем ігры. Па кладках, амаль па калена ў вадзе, я дабраўся да хаты Шрубаву і пазнаёміўся з гэтымі таленаватымі вясковымі людзьмі.

Пазней, калі я вёў тэлеперадачу «Спявай, душа», шлях мой зноў прывёў мяне ў Хільчыцы, дзе ўжо разам гралі на гармоніку бацька, сын і ўнук. За прамінулы час вёска пахарашэла, М. Шруб стварыў фермерскую гаспадарку, цяпер там ёсць прыгожая сядзіба, кавярня «Будзьмо», на маляўнічых азёрах — домікі, дзе можна адпачыць, павудзіць рыбу, паслухаць спевы птушак. Міхаіл Рыгоравіч неабякавы да людзей, якія працуюць у яго гаспадарцы, ведае і радасці, і горасці кожнага.

А яшчэ ён неабякавы да творчасці землякоў, яго часта можна ўбачыць на канцэртах фальклорных калектываў. Але М. Шруб не толькі глядач.

Ён дапамог дзіцячаму садочку набыць народныя строі, у якіх дзеці паказалі (у тым ліку і

мне) велікодны і купальскі абрады, народна-побытавыя танцы. А калі народны ансамбль танца «Прыпяць» святкаваў 50-гадовы юбілей, уся немалая сям’я Шрубаву на плошчы Турава ў карагодзе палешукоў спявала:

*Па-над Прыпяцю,
ціхай ракою,*

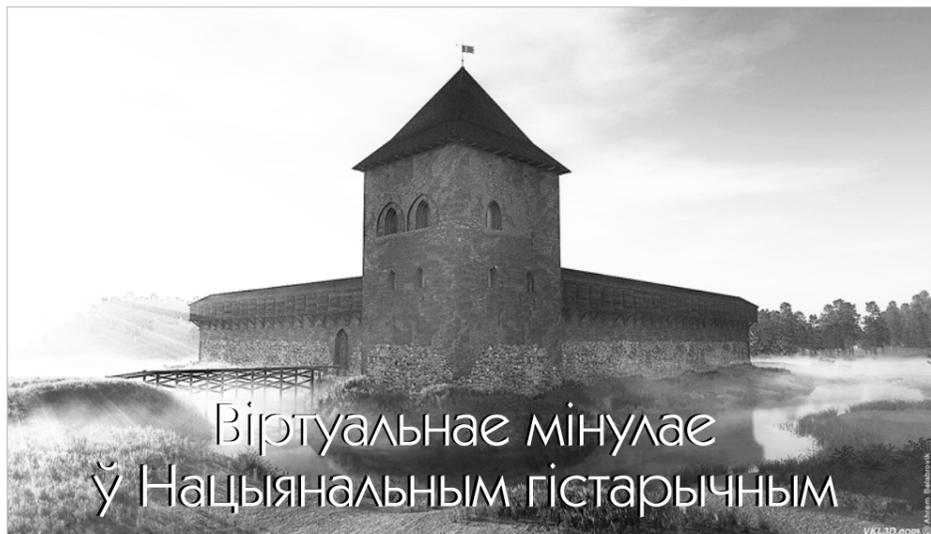
*Старажытны наш
Тураў стаіць,
Навакол неабсяжнай сцяною
Залатая пшаніца шуміць.*

Цяпер фермерская гаспадарка М. Шрубаву рыхтуецца адзначыць 25-годдзе.

*Мікола КОТАЎ,
пазаштатны карэспандэнт «КГ»*

Фота Грышы АЛЯКСАНДРАВАЙ

29 жніўня ў Нацыянальным гістарычным музеі пры падтрымцы кампаніі «Samsung» быў прадстаўлены аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка «VKL3D». Дзякуючы тэхналогіі віртуальнай рэальнасці наведнікі музея змогуць убачыць адноўленымі Крэўскі і Гальшанскі замкі ў час іх росквіту ў XV – XVII стагоддзях.

А. Белабровік распачаў праект «VKL3D» некалькі гадоў таму і бачыць сваю місію ў захаванні гістарычнай памяці ў яе фактычнай, канцэптуальнай і візуальнай карэктнасці. Як распавёў аўтар праекта, шмат часу пайшло на пошук спецыялістаў па гісторыі і архітэктуры, якія былі гатовыя бескарысліва ахвяраваць сваім часам, на апрацоўку інфармацыі, падбор кампанентаў рабочых станцыяў ды прыцірку праграмаўнага забеспячэння. У 2014 годзе пабачыла свет 360-градусная панарама Крэўскага замка, а нядаўна была скончаная карпатлівая праца над Гальшанскім замкам. Дзякуючы больш сучасным тэхналогіям другі адноўлены замак стаў яшчэ

больш відовішчным, ён уражае сапраўднымі эфектамі прысутнасці.

У працы па 3D-рэканструкцыі за аснову бяруцца старыя выявы, архіўныя тэксты, навуковыя публікацыі, дадзеныя раскопак, хаця і ўсяго гэтага часта недастаткова для ўзнаўлення поўнай карціны з усімі дэталямі. Выхад — абгрунтаванае выкарыстанне аналагаў для стварэння завершанага вобраза.

У планах А. Белабровіка — аднаўленне замка «Белы Ковель» у Смалянах (Аршанскі раён), па якім ён цяпер збірае інфармацыю. Таксама ідзе праца па пераходзе на іншую платформу, якая даць магчымасць дынамічнага прадстаўлення, а ў бліжэйшай будучыні — інтэрактыўнага ўдзелу гледачоў.

Праект «VKL3D» будзе знаходзіцца ў пастаяннай экспазіцыі Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, таму ўявіць веліч эпохі XV – XVII стагоддзяў змогуць усе ахвочыя ў любы час.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Замак у Крэве

Уздоўж

2. ... здабыць — брацтва забыць (прык.). 5. Брат можа не быць другам, але ... — заўсёды брат (прык.). 7. Падсмажаная лустачка хлеба. 9. Узоры правільнага і прыгожага пісьма. 10. «Дабро — адна ў нас ... // Дружба — болей двух». З верша А. Міцкевіча «Песня філарэтаў». 11. Мы з табою, як ... з вадою; ты на дно, а я на бераг (прык.). 12. Прывычка. 13. «Хай ... дружбы будзе лепшым ... м». З верша С. Грахоўскага «Патрэбен чалавеку чалавек». 14. Каму шанцуе, таму падчас і ... коні пасе (прык.). 15. Частка зямельных угоддзяў. 18. Дробныя, іншага колеру плямкі на чым-небудзь. 20. Звязаны пук жгатых сцёблаў збажыны. 21. ... спазнаюцца ў бядзе (прык.). 22. Тое, што і калодзеж. 25. Знак прыпынку. 26. Старыя сябры і старое ... лепей за ўсё (прык.). 27. Жыццё — ... з вішнімі (англійская прык.). 28. Народнае эпічнае апавяданне. 29. Тое, што і процьма.

30. Пачуццё ўдзячнасці за што-небудзь добрае.

Упоперак

1. Ваенны лётчык. 3. Сябра за ... не купіш (прык.). 4. Дзіцятка як ...: як замясіў, так і вырасла (прык.). 5. У беларускай міфалогіі добры або злы дух, што жыве ў хаце (прык.). 6. Раздзел кнігі, артыкула. 8. «Ты, ... дарагая, // Пойдзем паабедаем. // Аднаго мілэнка любім — // Пойдзем пераведаем» (прып.). 9. Выемка ў якой-небудзь дэталі, куды ўстаўляецца выступ другой дэталі. 16. Невялічкі тонкі ланцуг. 17. Кепскі друг, што цень: у сонечны дзень не адчэпіцца, а ў ... не знойдзеш (прык.). 19. Асоба. 21. Травяністая расліна, якая сустракаецца на дрэннай пашы, лузе. 22. Адзінка падліку пісчэй паперы. 23. «Самым шчаслівым смехам смяецца ...». Ж. Батай. 24. Чалавек без друга, што ... без солі (прык.).

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

1			2		3			4			5			6
7		8												
			9								10			
11														
					12						13			
14											15	16		17
18											19			
21								22			23		24	
												25		
26								27						
													28	
29														
								30						

Верасень

19 – Сухадольскі Януар Іванавіч (Янавіч; 1797, Гродна – 1875), жывапісец-баталіст, творчасць якога звязаная з мастацкім жыццём Польшчы, Беларусі і Расіі, удзельнік руска-турэцкай вайны 1828 – 1829 гг., паўстання 1830 – 1831 гг. – 220 гадоў з дня нараджэння.

20 – Каўка Аляксей Канстанцінавіч (1937, Чэрвеньскі р-н), вучоны-гісторык, літаратуразнаўца, грамадскі дзеяч – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – Мдывані Таццяна Герасімаўна (1947, Полацк), музыкантаўца, педагог, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 70 гадоў з дня нараджэння.

23 – Васілёнак Сяргей Іванавіч (1902, Сенненскі р-н – 1982), беларускі літаратуразнаўца, фалькларыст – 115 гадоў з дня нараджэння.

27 – Міхнюк Уладзімір Мікалаевіч (1947, Свіслацкі р-н – 2004), вучоны-гісторык, які даследаваў праблемы гістарыяграфіі, археаграфіі і архівазнаўства, – 70 гадоў з дня нараджэння.

27 – Яўнем Ірма Пятроўна (1897, Мінск – 1975), беларуская і расійская камерная спявачка, збіральніца народных песень, педагог, заслужаная артыстка Беларусі, народная артыстка Расіі – 120 гадоў з дня нараджэння.

30 – Верас Зоська (сапр. Сівіцкая-Войцік Людвіка Антоўна; 1892, Украіна – 1991), пісьменніца, публіцыстка, мемуарыстка, выдавец, грамадска-культурны дзеяч – 125 гадоў з дня нараджэння.

Залатыя галасы

Ліпскаму народнаму хору

Ў залаты юбілей залатыя
звіняць галасы,
І над Ліпскам зялёным
беларуская песня лунае.
Колькі ў песні той шчырасці
і мілагучнай красы!
Яе слухаеш – і, нібы кветка,
душа расцвітае.
Заварожвае нас непаўторны,
прыгожы матыў,
Накрывае пшчоты ласкава
цёплая хваля.
Кожны з нас, землякоў,
з гэтай песняй радзіўся і жыў,
Бо яна, як зямля, як Радзіма,
свая, дарагая.
Ружа-кветка ў ёй пышным
цветам улётку цвіце,
З ёй мы сеем гурочкі
ў майскае светлае ранне,
І Алена губляе свае ручнікі ў рацэ,

Калі Янку салодка цалуе
пры першым спатканні.

Хлопцы ніву аруць,
да кумы ідзе кумочак ізной,
Пра Радзіму, пра маці
спяваем мы хораша з вамі.
Львецца родная песня –
пра вернасць, надзею, любоў
І ўжо пайстагоддзя
залатымі звiнiць галасамі.

Ў сэрцах свята ад гукаў нашай
звонкае песні-красы,
Гэта вы, дарагія, нам
сапраўднае свята прынеслі.
Хай жа вечна ў Ліпску
залатыя звiнiць галасы
І ўзлятаюць да самага сонца!
беларускія родныя песні!

Вера ДЫДЫШКА

Народ сказаў...

• – Дарма вы з сабою сведку прывялі...
Сведкі ў нас у канторы заўсёды ёсць...
– Так, але яны мяне мо' і не ведаюць.
– Ведаюць! У нас такія сведкі, што ўсіх ведаюць.

• **Жабрак.** Прашу ласкі, пані, даць мне што-небудзь з'есці.

Пані. Пачакай крыху, зараз прыйдзе мой муж.

Жабрак. Дзякую, я людзей не ем.

• – Сорамна вам так часта пападацца ў суд! – кажа суддзя да падеуднага.

– Не дзіва, ваша-скароддзе! Чалавек адзін, як той кол, а ў вас проці яго тысячы ўсялякіх стацей... Не штука, дык за каторую кольвечы дый зачэпішся, – адказвае падеудны.

• Суседкі пасварыліся, і Акуліна дала Агата дулю. Агата падала ў суд. Але не «падмаза-ла». Суддзя сказаў:

– За дулю не судзім.

– Ага, не судзіце... То на ж і табе, пане суддзя, на і табе, падеудак! – абдзяліла Агата ўвесь суд здаравеннай дуляй і пайшла дамоў.

• Валасны старшыня з пісарам, забраўшы за падаткі падсвінка ў адной кабеціны, катара была другі раз замухам, так запісалі ў пра-

такале: «Забралі ў Марысі С. за падаткі падсвінка з першага замухаства».

• Адзін мужык вылаяў і прыбіў да паўсмерці нейкага чалавека. Прышла павестка ад міравога, каб явіўся на суд. Бачыць мужык, што будзе дрэнна, ідзе да адваката і просіць яго, каб навучыў, як тут выкруціцца. Адвакат і кажа: «Прыкнісься дурнем, як запытаецца мірава, ты і кажы: “Ну дык што?”, як другі раз запытаецца – “А яшчэ што?”». Мужык так і зрабіў. З'яўляецца на суд, яго мірава і пытае:

– Ты такі та і такі та?

– Ну дык што ж?

– Цябе абвінавачваюць у тым, што ты пабіў такога та і такога та.

– Ну, а яшчэ што?

– Дурань, адкавай на пытанні.

– Ну дык што?

Парашылі, што ён дурань, і адпусцілі. Сустракае яго адвакат:

– Ну, бачыш, як я табе памог?

– Ну дык што?

– А варта б за навуку што-кольвечы даць.

– А яшчэ што?

– Як што, ты павінен мне заплаціць.

– Ну дык што?

Адвакат плонуў і пайшоў ад яго, а мужык, ухмыляючыся, вярнуўся дамоў.

(Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты». Сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, «Беларусь», 1970)

Старая прыказка — на новы лад.

Жарт з часопіса «Маланка» (1928 г.)

А Д З І Н З С О Ш К А Й — С Я М Ё Р А З Л О Ж К А Й.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«**ПАМЯТНЫЕ КНИЖКИ ГУБЕРНИЙ**» – назва афіцыйных урадавых выданняў, што выходзілі ў большасці губерняў Расійскай імперыі. Часам выдаваліся па звужанай праграме («Адрас-каляндар ... губерні», «Адрас-каляндар і даведная кніга», «Памятная кніжка і календар»).

Мэта «Памятных книжек губерний» – публікаваць звесткі для рознабаковага вывучэння губерні. Выдаўцы – губернскія губернскія камітэты. З 1860 г. «Памятные книжки губерний» выходзілі ў Віцебскай, Гродзенскай і Мінскай, з 1861 г. – у Магілёўскай губернях. Мелі раздзелы: адрас-каляндар з пералікам губернскіх і павятовых урадавых і грамадскіх устаноў і іх супрацоўнікаў; даведачны і адміністрацыйны – са звесткамі пра адміністрацыйны падзел, пошту, тэлеграф, шляхі зносінаў, фабрыкі і заводы, навучальныя ўстановы, музеі, бібліятэкі, кнігарні і друкарні на тэрыторыі губерні; статыстычны. У літаратурна-навуковым раздзеле друкаваліся архіўныя матэрыялы, пісцовыя і плацеж-

ныя кнігі, летапісы гарадоў, артыкулы па мясцовай гісторыі, эканоміцы, этнаграфіі, фальклору, біяграфіі і некралогі мясцовых дзеячаў.

На старонках памятных кніжак беларускіх губерняў друкаваліся Я. Арлоўскі, А. Багдановіч, І. Гарбачэўскі, М. Нікіфароўскі, В. Раманаў, А. Сапуноў, А. Семянтоўскі, Г. Татур і інш. Беларускі матэрыял змяшчалі і памятныя кніжкі Віленскай губерні (якая на той час прылічвалася да Беларусі (або т.зв. «Северо-Западного края»).

Цягам апошніх гадоў Нацыянальная бібліятэка Беларусі выдала на DVD «Памятные книжки» Магілёўскай, Мінскай, Віцебскай і Гродзенскай губерняў.

ПАНАРАМА (грэч. pan усё + horama від, відовішча) – 1) разнавіднасць прасторавых мастацтваў, дзе стужкападобная карціна, вертыкальна нацягнутая на ўнутранай паверхні цыліндрычнага падрамніка, спалучаецца з аб'ёмным прэрднім планам, макетам (бутафорскія і рэальныя рэчы і інш.). Разлічаная на штучнае асвятленне. Змяшчаецца ў спе-

цыяльных будынках у круглай зале з пляцоўкай у цэнтры, адкуль вядзецца агляд панарамы. Звычайна панарама адлюстроўвае буйныя падзеі (пераважна ваенныя), што адбываюцца на вялікай прасторы з вялікай колькасцю ўдзельнікаў. У адрозненне ад дыярамы ахоплівае ўвесь гарызонт. Першая панарама створаная ў Эдынбургу (Вялікабрытанія) у канцы XVIII ст. Асаблівае пашырэнне атрымала ў XIX ст. (пераважна з батальнымі сценамі); 2) пейзажны матыў, у якім прастора (навакольнае асяроддзе) адлюстраваная праз выкарыстанне мастаком вельмі шырокага пункту агляду. Тэрмін ужываецца ў дачыненні да натурны і да яе адлюстравання.

ПАНАРАМА ГОРАДА – агульны выгляд гарадскога асяроддзя, якое ўключае забудову, адкрытую прастору, ландшафт. Для панарамы горада характэрная шматпланавасць успрымання (з наземных кропак, вышынных будынкаў і збудаванняў, лятальных апаратаў, гарадскога транспарту, апошнім часам скарыстоўваюцца верталёты і дроны).

Панарамы буйных гарадоў успрымаюцца фрагментарна. Пры гэтым паслядоўны агляд з боку адкрытых прастораў, набярэжных, асобных гарадскіх ансамбляў дае магчымасць атрымаць пэўнае ўяўленне аб панараме горада ў цэлым. Важнае месца ў панараме буйных гарадоў

адбываюць іх цэнтры, дзе канцэнтруюцца найбольш значныя гарадскія ансамблі. Немалаважнае значэнне для стварэння выразнай панарамы горада мае арганізаваная ўзаемазвязь забудовы з рэльефам, гарманічнае спалучэнне замкнёных і адкрытых прастораў, супадпарадкаванасць архітэктурных акцэнтаў. Контурныя забудовы і рэльефу, што ўспрымаюцца здалёку на адной плоскасці, ствараюць сілуэт – своеасаблівую вертыкальную праекцыю горада. Забезпечэнне спрыяльных умоваў для ўспрымання панарамы горада – адна з галоўных задачаў, што вырашаецца на розных стадыях горадабудаўнічага праектавання (пры распрацоўцы генеральных планаў, праектаў дэталёвай планіроўкі). У сусветнай і айчынай практыцы горадабудаўніцтва шмат прыкладаў выразных панарамў горада. Да найлепшых узораў адносяцца шматпланавыя панарамы гістарычнага цэнтра Гродна, Полацка, Навагрудка. Своеасаблівая панарама горада гістарычнага цэнтра Пінска: яго асноўныя архітэктурныя дамінанты размешчаныя на плоскім рэльефе ўздоўж галоўнай вуліцы, і таму панарама з боку паралельнай гэтай вуліцы, р. Піна мае выгляд сілуэта. У сучасным горадабудаўніцтве склаліся выразныя шматпланавыя панарамы цэнтраў Мінска ў зоне водна-зьялёнага дыяметра, Віцебска, Мазыра і інш. гарадоў.